

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar Självvärdering

Lärosäte: Karlstads universitet
Forskarutbildningsämne: Psykologi
Licentiatexamen: Ja
Doktorsexamen: Ja

Skriv en självvärdering per utbildning som leder fram till examen inom det forskarutbildningsämne som ska utvärderas. Självvärderingen baseras på kvalitetsaspekter och bedömningsgrunder inom aspektområdena:

- miljö, resurser och område
- utformning, genomförande och resultat
- uppföljning, åtgärder och återkoppling

samt de tre perspektiven:

- arbetslivets perspektiv
- studenters perspektiv
- jämställdhetsperspektiv.

Beskriv kortfattat samt analysera och värdera med exempel hur den utvärderade utbildningen uppfyller bedömningsgrunderna för varje aspekt inom aspektområdena och för perspektiven. Självvärderingen ska utgå från aktuella förhållanden för utbildningen. Beskriv såväl styrkor som identifierade utvecklingsområden samt hur arbetet med uppföljning, vidtagna och planerade åtgärder och återkoppling sker både för att utveckla utbildningen och för att säkerställa att utbildningen har hög kvalitet.

En mer preciserad vägledning till lärosäten vad gäller aspekter och bedömningsgrunder finns i *Vägledning för utvärdering av utbildning på forskarnivå*, bilaga 1.

Självvärderingen bör sammanlagt inte överstiga 75 000 tecken inklusive mellanslag (cirka 25 A4-sidor i 12 punkters storlek), exklusive lärosätets ifyllda tabeller.

Innehållsförteckning

Del 1. Bakgrundsbeskrivning	3
Psykologi som forskarutbildningsämne.....	3
Del 2. Utvärderingsfrågor	7
Aspekt: Personal.....	7
Aspekt: Forskarutbildningsmiljö.....	9
Aspekt: Måluppfyllelse – kunskap och förståelse	12
Aspekt: Måluppfyllelse – färdighet och förmåga	13
Aspekt: Måluppfyllelse - värderingsförmåga och förhållningssätt	16
Arbetslivets perspektiv.....	19
Doktoranders perspektiv.....	20
Jämställdhetsperspektiv.....	21
Del 3: Övergripande analys	22
Analys av forskarutbildningen.....	22
Målmatris som stöd för ämnets arbete med måluppfyllelse i utbildning på forskarnivå.....	27

Del 1. Bakgrundsbeskrivning

Psykologi som forskarutbildningsämne

Psykologiämnet vid Karlstads universitet blev forskarutbildningsämne under hösten 2005 och i och med årsskiftet 2006 påbörjades formellt forskarutbildningen med två doktorander. Sedan dess har verksamheten tagit fart och psykologiämnet är nu bland de största forskarutbildningsämnena vid Karlstads universitet.

<https://www.kau.se/psykologi/forskning/forskarutbildning-i-psykologi-medicinsk-psykologi>).

Utbildningen på forskarnivå kan genomföras med sikte på doktorsexamen respektive licentiatexamen. Doktorsexamen innebär en utbildningstid på fyra år, motsvarande 240 hp, och licentiatexamen innebär en utbildningsdel på två år, motsvarande 120 hp.

Utbildningen innehåller dels en kursdel och dels ett självständigt arbete (vetenskaplig avhandling respektive uppsats). För doktorsexamen omfattar kursdelen 90 hp och avhandlingen 150 hp. För licentiatexamen omfattar kursdelen 45 hp och den vetenskapliga uppsatsen 75 hp.

Alla doktorander som är inskrivna vid psykologins forskarutbildning skall, såsom ett inslag i forskarutbildningen, lägga fram en licentiatuppsats till ett offentligt seminarium eller en motsvarande rapport till ett halvtidsseminarium som sker inom ramen för forskarutbildningen. En doktorsavhandling i psykologi vid Karlstads universitet utgörs i normalfallet av en sammanläggningsavhandling bestående av tre artiklar varav minst en skall vara publicerad eller accepterad i en internationell vetenskaplig tidskrift av god klass¹. Doktoranden skall stå som försteförfattare på minst två (https://www.kau.se/files/2017-02/policy_kvalitetss_kring_pdf_151008_2_pdf_13601.pdf). Uppsats för licentiatexamen skall vara grundad på självständig forskning och vara av god vetenskaplig standard (https://www.kau.se/files/2017-02/policy_licentiatuppsats_pdf_91829.pdf).

Ämnets Forskarutbildningskommitté (FK) följer kontinuerligt forskarutbildningsprocessen för varje enskild doktorand, och säkerställer att doktorander får en god kvalitet i handledningen samt doktorandens arbetsprocess från start till slut. FK består av prefekten (för närvarande delegerad till proprefekt), anställda med docent- och professorskompetens och sammankallas av ämnesföreträdaren. Disputerade anställda har närvaro- och yttranderätt.

Doktorandrepresentation sker via ämnesrådet och via återkommande doktorandseminarier. Arbetet i ämnets FK syftar delvis till att ge de seniora (docent och professor) handledarna insikt i varandras projekt, vilket också ökar möjligheter att agera i samband med eventuella behov av handledarbyten. Inom FK finns också möjlighet att diskutera och problematisera kring olika situationer som en handledare kan hamna i, liksom utbyte av goda idéer kring handledarskapet.

Forskarutbildningsutskottet vid Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap (HS) har sedan 2015-01-29 i uppdrag att verka för hög kvalitet i forskarutbildningen, inrätta plats i forskarutbildningen i de fall den forskarstuderande finansieras med externa medel under hela studietiden, bereda ärende om inrättande av plats i övriga fall än ovan för beslut i fakultetsnämnden, besluta om antagning av forskarstuderande efter förslag från ämne/avdelning, besluta om huvudhandledare och biträdande handledare för forskarstuderande efter förslag från ämnet, besluta om byte av huvudhandledare och biträdande handledare inom forskarutbildningen

¹ En revidering och anpassning till de flesta andra forskarutbildningar i psykologi skedde den 2015-10-08, tidigare kriteriet var fyra artiklar varav minst två publicerade eller accepterade i en internationell vetenskaplig tidskrift av god klass, samt att doktoranden stod som försteförfattare på minst tre artiklar. (Policydokument, kvalitetssäkring, 2015)

efter förslag från ämnet, besluta om examinator för forskarstuderade efter förslag från ämnet, besluta om att fastställa kursplaner på forskarnivå och bereda studieplaner för forskarutbildning inför beslut i fakultetsnämnden.

(https://www.kau.se/files/2017-03/Uppdrag%20FuU_rev2015.pdf).

Rekrytering av doktorander. Processen rörande inrättande av forskarstuderande platser och antagning av forskarstuderande följer gemensamma riktlinjer för hela Karlstads universitet.

(https://www.kau.se/files/2017-03/C2016_309antagningsordning_rev.pdf).

Blanketter för detta finns tillgängliga under fakulteternas hemsidor och de innehåller frågor som rör finansiering, arbetsrum, laboratorium, handledare, doktorandens ämne/ämnesområde och så vidare. Ärendet behandlas av Forskarutbildningsutskottet som tar ställning till finansiering och handledare därefter fattar fakultetsnämnden alternativt forskarutbildningsutskottet (vid helt externfinansierade forskarstuderandeplatser) beslut om inrättandet av forskarstuderandeplatsen. Efter godkännandet formuleras annonstext och annonsen läggs ut. Annonsen formuleras både på svenska och engelska. När ansökningarna inkommit rangordnas kandidaterna av handledarna och intervjuas tillsammans med profekten. Rangordningen sammanställs och en huvudkandidat presenteras. Om den utvalde accepterat skrivs ett anställningsbeslut. Därefter vidtar löneförhandlingar och ett anställningskontrakt skrivs.

Doktorandgruppen. Vi har för närvarande 20 inskrivna doktorander (utan aktuell studieuppehåll). Av dessa är sju män och tretton kvinnor. Utav dessa har fyra anställning inom högskolan, sju har doktorandanställning, tre anställning utanför högskolan, och sex företagsdoktorander (Tabell 1A, och sid.11).

Handledargruppen. Handledargruppen består av 22 disputerade handledare. Utav dessa är tio kvinnor, och tolv män, samt tio professorer och fem docenter. Totalt har sex handledare sin anställning utanför universitetet, och av dessa är tre huvudhandledare (Tabell 2).

Psykosocial arbetsmiljö. Vad gäller doktoranders fysiska- och psykosociala arbetsmiljö gäller för det förstnämnda att alla anställda, oavsett anställningsform, har likartade typer av utrustning i likartade kontor. Även om detta i sig självt inte är något kvalitetskriterium innebär det åtminstone att doktoranders fysiska arbetsmiljö är likvärdigt med övriga universitet. Vad gäller den psykosociala arbetsmiljön finns inga formella strukturer för att säkerställa denna. För att skapa gemenskap mellan doktoranderna och övriga kollegiet uppmuntras doktoranderna att delta i alla typer av gemensamma aktiviteter. Den senaste enkäten till disputerade i psykologi vid Karlstads Universitet genomfördes hösten 2016, och besvarades av åtta av sammanlagt elva som disputerat i psykologi. Alumnerna skattar genomgående sin Fysisk arbetsmiljö $M = 5,0$ (0-5 gradig skala). Se vidare under rubriken Doktorandernas perspektiv.

Progression. Sedan starten har 11 disputationer genomförts (Diagram 1, samt Tabell 1B), och av de icke disputerade doktoranderna har 4 tagit en licentiatexamen (två med avslutning), och ytterligare 6 genomfört en s.k. ”halvtidsseminarium” (också kallat halvtidsuppsatser och mellanläggesseminarium), som motsvarar licentiatexamen, Diagram 2, samt Tabell 1B.

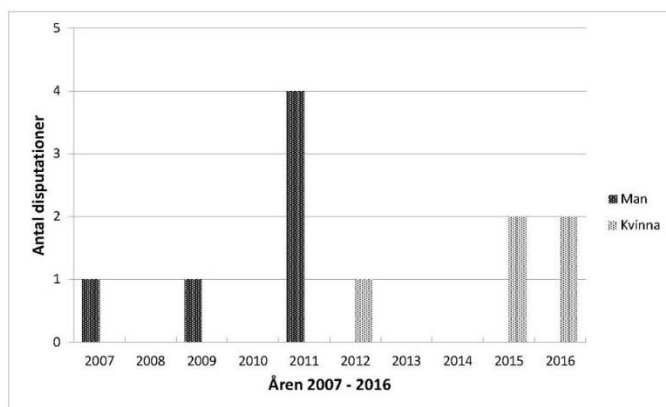

Diagram 1. Antal disputationer fördelat på kön.

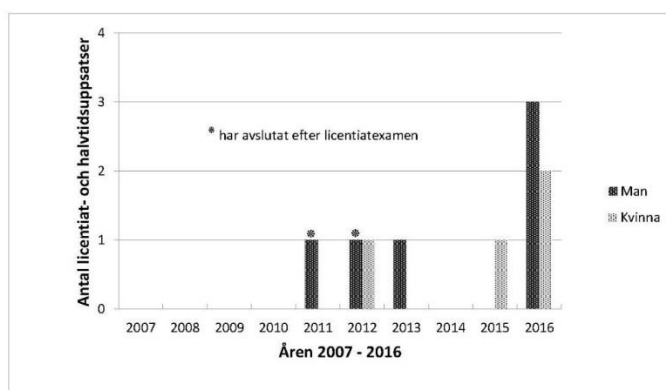

Diagram 2. Antal licentiat examen och s.k. "halvtidsuppsatser" fördelat på kön.

Innehåll. Forskarutbildningen i psykologi anknyter till ämnets forskningsprofiler, tjänsteforskning och klinisk forskning och kännetecknas av mångfald beträffande ämnesval (<https://www.kau.se/psykologi/forskning/forskarutbildning/doktorander-och-avhandlingssamnen>). Ett tredje profilmråde, medicinsk psykologi, har vuxit fram där traditionell psykologi och medicin/psykiatri förenas (se nedan).

Medicinsk psykologi. Utöver allmän psykologi finns vid Karlstads universitet en särskild forskningsinriktning med inriktningen medicinsk psykologi.² Den medicinska psykologin fokuserar på hur vi beter oss när vi blir sjuka, när vi möter sjuka människor och deras närstående och vad som händer när vi interagerar med medarbetare inom vården.

Medicinsk psykologi är en disciplin som förenar den traditionella psykologin och medicin med betoning på psykiatri. Specialiteten tar fasta på såväl symtom som funktion och icke farmakologiska behandlingsinterventioner. Samtidigt förenar den flera olika professioner som tillsammans utforskar området. På så sätt skapas en bredd som inte är möjlig då forskningen bedrivs enbart inom psykologi eller medicin. Den blir också på ett annat sätt gränsöverskridande och integrerande då den inte begränsas av traditionella institutionsgränser. Området är starkt knutet till psykologi genom forskningsområden som neurokognition, funktionskapacitet, terapeutiska och psykopedagogiska behandlingsinsatser och anhörigas

² Denna inriktning är informell och leder till doktorsexamen i psykologi – för närvarande är inriktningen under revidering.

situation. Detta jämfört med psykiatri där områden som farmakologisk behandling, brain imaging och genetik har starka roller.

Två doktorander har antagits och disputerat inom denna inriktning, och för närvarande är två doktorander inskrivna inom inriktningen.

Forskarutbildningskurser och övriga aktiviteter. De obligatoriska forskarutbildningskurserna för doktorsexamen är dels de universitetsgemensamma kurserna Vetenskapernas filosofi och historia*³ (7,5 hp), samt Att kommunicera vetenskap (4,5 hp), dels ämnets egna kurser Icke-parametrisk statistik* (7,5 hp), Parametrisk statistik* (7,5 hp), Kvalitativ forskningsmetod* (7,5 hp), Genusperspektiv inom psykologin (3 hp), samt Ämnesteoretisk fördjupning*⁴ (15 hp). Studenten kan också erhålla totalt 6 hp för Aktivt deltagande (presentation och abstract) i nationella (2 hp) och internationella (4 hp) konferenser. Examinator avgör om någon av de universitetsgemensamma obligatoriska kurserna eller de ämnesspecifika kurserna kan bytas ut mot en likvärdig kurs för licentiat- och doktorsexamen.

Relevanta valfria kurser väljs i samråd med handledare och examinator, och kan innehålla något av följande kursutbud: Psykometri (7,5 hp), Biopsykologi (7,5 hp), Rasch Measurement (7,5 hp), Beteendevetenskaplig persontransportforskning (7,5 hp), Forskningsetik⁵ (4,5 hp), och Hälsa ur ett flervetenskapligt perspektiv⁶ (7,5 hp). Doktoranden kan också välja andra externa forskarutbildningskurser i psykologi i de andra lärosätena i samråd med handledare och examinator. Det finns också möjligheter för doktoranderna att följa läskurser och dessa beskrivs mer på sidan 13.

Doktorandseminarier genomförs kontinuerligt ca 3-4 ggr per termin, där doktoranderna har möjligheter att presentera planeringen av avhandlingsarbetet, artiklar klara för insändning och planering av ramberättelsen (s.k. ”kappan”). Doktoranden skall göra presentationer och vara opponenter vid ett flertal tillfällen samt aktivt delta i diskussionerna vid seminarierna under forskarutbildningen. Aktivt deltagande vid doktorandseminarierna kan medföra totalt 7,5 hp.

Analys av forskarutbildningskurser. En utmaning vid alla lärosäten är att kunna bjuda ett kursutbud med bredd, djup och regelbundenhet (<https://www.kau.se/psykologi/forskning/forskarutbildning/historik-forskarutbildningskurser>). Karlstads universitet välkomnar Nationalkommittén för psykologis pågående inventering om intresse för nationella nätbaserade forskarutbildningskurser i psykologi. Vidare har vi påbörjat ett samarbete med psykologiämnet vid Örebro universitet om att ge möjlighet för båda universitetens doktorander att ha tillträde till samtliga forskarutbildningskurser.

Den vetenskapliga grunden. Forskarutbildningsämnets koppling till den vetenskapliga grunden utgörs dels av kursen i vetenskapernas filosofi och historia, samt de tre metodkurserna (parametrisk- och icke-parametrisk statistik samt kvalitativ forskningsmetod). Utöver dessa kurser kan delar av de valfria kurserna såsom Ämnesteoretisk fördjupning, Psykometri och Rasch-Measurement bidra. Vidare diskuteras den vetenskapliga grunden i stort sett vartenda doktorandseminarium.

Historik ämnesrelaterad forskning. Traditionellt var den psykologiska forskningen vid Karlstads universitet huvudsakligen inom två profilområden: en kliniskt inriktad evidensbaserad forskning inom områdena prestation, hälsa och vård (där också floating dvs.

³ Kurserna markerade med asterisk (*) är obligatoriska för licentiatexamen.

⁴ Kursen har hittills varit en läskurs, men håller f.n. på att bearbetas till en ordinarie kurs.

⁵ Kursen ges i samarbete med Forskarskolan Hälsa.

⁶ Kursen ges i samarbete med Forskarskolan Hälsa.

flyttanksbehandling ingår), samt en tillämpad forskning inom området konsumentpsykologi. Tjänsteforskningen som bedrivits på Centrum för tjänsteforskning (CTF) har behandlat konsumentpsykologiska frågeställningar bland annat relaterat till kollektivtrafik (SAMOT) medan den kliniska inriktningen traditionellt fokuserade på flyttanksbehandling av diverse somatiska eller psykiska åkommor. Under senare tid har forskningsområdena vuxit och utökats för de båda inriktningarna.

På senare år har ämnets forskning breddats fr.a. inom områdena *human factors, perception, prestation och kreativitet, missbruk och beroende, kognitiv beteendeterapi och evidensbaserade behandlingar, insatser för våldsutsatta barn, neuropsykologi, forskning om livstillfredsställelse, påverkansmetoder och motivationsprocesser*. Dessa områden har tillkommit främst genom riktade rekryteringar, och ytterligare ett område som tillkommer 2017-02 är *psykologiska mekanismer som kan förklara samsjuklighet mellan olika psykiska problem* (t ex social ångest och depression), *mellan psykiska och fysiska problem* (t ex social ångest och kronisk smärta), samt *behandling och prevention*, när vår senast rekryterade professor tillträder sin tjänst.

Del 2. Utvärderingsfrågor

Aspekt: Personal

Handledarnas och lärarnas sammantagna kompetens i förhållande till utbildningen.

Vi gör bedömningen att det sammantaget vid och i nära anslutning till psykologiämnet vid Karlstads universitet, finns en god kompetens sett utifrån antalet disputerade och seniora forskare (Tabell 2). När forskarutbildningen startade 2006 hade ämnet en professor, en gästprofessor, och sju disputerade lektorer (inkl. en docent). Motsvarande siffror för 2016 är sju professorer, och 11 disputerade lektorer (inkl. två docenter). I synnerhet finns det en god kompetens om antal forskarutbildningskurser granskas i relation till personalen. Handledarkompetens i förhållande till doktorander är också välförsett, om än med en viss snedfördelning. En något jämnare fördelning av handledarskapen för biträdande handledare är önskvärt att sträva mot (se Del 1, Handledargruppen, samt Tabell 2).

Hur arbetet ser ut för att långsiktigt säkra att det finns tillräckliga handledarresurser.

Vid rekrytering av ny personal till ämnet är grunden för en ny anställning att hen är disputerad. Utöver detta har också de senaste åren ytterligare två professorer anställts vid ämnet, samt en adjungerad professor och en adjungerad docent. Det har länge varit och är fortfarande att andelen disputerade ska öka vid ämnet (vilket också har skett), samt att all personal ska erbjudas möjligheter och förväntas vidaremeritera sig. Detta leder också till en fortsatt säkring av att det vid ämnet finns de handledarresurser som krävs. Utöver de handledare som finns direkt knutna i ämnesmiljön har vi också samarbete med flera externa handledare (se Del 1, Handledargruppen, samt Tabell 2).

Hur arbetet ser ut för att, vid behov, möjliggöra handledarbyten?

För handledarbyten finns fakultetsgemensamma rutiner (DNR HS 2015/78) och vi söker tillgodose en önskan om handledarbyte utan dröjsmål.

Arbetet i ämnets FK syftar delvis till att ge de seniora (docent och professor) handledarna kännedom om i varandras projekt, vilket också ökar möjligheter att agera i samband med eventuella behov av handledarbyten. För att det skall vara möjligt att lösa handledarbyten

förutsätts att potentiella nya handledare inte har alltför många doktorander samtidigt. Fördelningen av examinatorskap och handledarskap diskuteras i FK utifrån möjligheterna att även kunna hantera eventuella framtida handledarbyten.

Hur handledares och lärares vetenskapliga/konstnärliga och pedagogiska kompetensutveckling sker.

Anställda som är disputerade och intresserade av att handleda doktorander uppmuntras att följa den forskarhandledarutbildningen som återkommande ges centralt vid Karlstads universitet. I denna utbildning problematiseras och lyfts många aspekter som är pedagogiskt utvecklande för handledaren. Inom ämnets FK finns också möjlighet att diskutera och problematisera kring olika situationer som en handledare kan hamna i, liksom utbyte av goda idéer kring handledarskapet.

Den vetenskapliga kompetensutvecklingen för handledare består huvudsakligen av att arbeta aktivt med egen forskning och driva projekt där doktoranden oftast är delaktig. För personal som efter disputation meriterar sig vidare finns också medel att söka internt från Karlstads universitet, samt att den egna institutionen i viss utsträckning beviljar medel för meritering (som exempelvis kostnader för konferenser, språkgranskningar eller avgifter i samband med open-access publicering).

Handledarnas och lärarnas möjlighet att följa den samhällsutveckling i övrigt som har betydelse för deras handledning och undervisning.

Möjligheterna för handledarna att följa samhällsutvecklingen i övrigt får anses vara tämligen goda då utbyte med det omgivande samhället relaterat till forskningen är omfattande och majoriteten doktorander är inom externfinansierade projekt (se sid. 11 om doktorandgruppens sammansättning, samt sid. 4, Doktorandgruppen). Ett gott samarbete med det omgivande samhället (t.ex. kommun och landsting) utgör basen för ämnets forskarutbildning när vi ser till det stora antalet doktorander i relation till antal doktorander som finansierats med statliga medel.

Lärarna (adjunkter och lektorer) vid ämnet har också viss andel av sin tjänst som kompetensutvecklingstid, vilken är kopplad till andelen grundutbildning läraren har. En lärare som uteslutande undervisar på grundutbildningen har 20 % kompetensutveckling som både skall kunna komma studenter och doktorander till del. För professorerna är största delen av tjänsten i forskningsverksamhet och inom ramen för detta ingår att kompetensutveckla sig och följa med i samhällsutvecklingen gällande det som är relevant för utbildningens kvalitet.

Hur arbetet ser ut för att säkerställa att kvaliteten på handledning och undervisning är hög och av tillräcklig omfattning och vilka eventuella åtgärder som vidtas i samband med uppföljning av handledarkollektivets sammansättning och kompetens samt hur återkoppling av kvalitetsutvecklande åtgärder sker till relevanta intressenter.

När det gäller forskarutbildningskurser så ges efter varje kurs en kursvärdering som kursdeltagarna får fylla i. Syftet är att säkerställa kursens kvalitet utifrån doktorandernas perspektiv. Kursvärderingarna sammanställs och analyseras av kursansvarig lärare och ligger till grund för eventuella ändringar inför nästa kursomgång. Resultat och analys av kursvärderingar från forskarutbildningskurser presenteras både i FK och vid psykologiämnets ämnesråd där också doktorandrepresentant finns.

När det gäller omfattning på handledning, 160 timmar/år för en doktorand som bedriver sina studier på heltid, följs detta regelbundet upp i samband med att den individuella studieplanen

uppdateras. Vidare har handledaren i uppgift att i samband med handledningstillfällena stämma av med sina doktorander om hur de anser att handledningen fungerar samt formerna för den. Handledarkollektivets sammansättning följs upp av FK i samband med att personal påbörjat eller avslutat sin anställning. Eventuella behov av ersättande kompetens stäms också av med institutionens prefekt inför framtida rekryteringar.

Återkoppling av kvalitetsutvecklande åtgärder sker till doktoranderna i samband med varje kursstart av en ny forskarutbildningskurs. Då brukar läraren gå igenom vad som sedan förra gången kursen gavs har ändrats utifrån tidigare kursdeltagares återkoppling.

Slutligen har samtliga doktorander som har tagit sin doktorsexamen fått en alumni-enkät om forskarutbildningen i sin helhet (sid. 20, samt länk <https://www.kau.se/files/2017-03/Hur%20var%20din%20utbildning%20pa%CC%8A%20forskarniva%CC%8A%202017%20KAU.pdf>). Resultatet av denna enkät ligger till grund för diskussioner i FK om förbättringsåtgärder i forskarutbildningen.

Aspekt: Forskarutbildningsmiljö

Hur ser arbetet ut för att vidga doktorandernas forskarutbildningsmiljö genom de lokala, nationella och internationella nätverk som doktoranderna och handledarna är en del av som är av betydelse för utbildningen?

Arbetet med att vidga doktorandernas forskarutbildningsmiljö är en viktig och central uppgift för forskarutbildningen. Detta arbete sker på flera sätt vid Karlstads universitet. Lokalt och nationellt sker arbetet främst genom att doktoranderna integreras och är aktiva i de forskningsnätverk som finns runt doktorandens handledare och som medför nya kontaktytor, vidgade perspektiv och att man tidigt exponeras för aktiva forskningsmiljöer (sid. 7 och 24). Intresset för transdisciplinärt samarbete inom ramen för forskarutbildningen är stort. Lärare från Centrum för forskning om barns och ungdomars psykiska hälsa (CBUPH) medverkar i flera delar av utbildningen.

Som ett exempel på internationellt samarbete kan nämnas att vi har ett samarbetsavtal med en affilierad professor Raimo Lappalainen, Jyväskylä universitet, Finland, och hans forskargrupp. Prof. Lappalainen forskargrupp har kompetens på följande forskningsområden, som förstärker forskningsmiljön och forskarutbildningen i psykologiämnet vid Karlstads universitet: (1) utveckling av modeller för och evaluering av korta psykologiska behandlingar (både 4-10 sessions ”face-to-face” och internet samt mobil-baserade interventioner); (2) forskning av psykologiska interventioner inom hälsopsykologi och beteendemedicin speciellt om överviktsproblem, ätstörningar samt ätbeteendet. Utöver dessa två huvudområden har prof. Lappalainen gruppen också kompetens i (3) utveckling och evaluering av metoder för sömnproblem, (4) utveckling av analys och interventioner för personer med nedsatt hörsel och syn (5) forskning om psykologiska metoder för att utöka fysisk aktivitet hos inaktiva personer samt (6) utveckling av psykologiska interventioner inom idrottspsykologi.

Samarbetet har resulterat i en post doc position för Essi Sairanen (som kommer från Lappalainen forskargrupp vid Universitet i Jyväskylä) för att medverka i professor Arto Hiltunens forskargrupp (doktorander inkluderade), inom området klinisk psykologi/kvalitet, säkerhet och effektivitet i vård och omsorg. Syftet med post doc positionen är att utveckla och forska korta psykologiska interventionsmetoder som kan användas i face-to-face interventioner samt i internet- och mobil-interventioner, samt utveckling av en ”plattform” för internet-baserade interventioner.

Fördelen med ett mindre lärosäte är närheten till andra ämnen och fakulteter och många samarbeten över fakultetsgränser som t ex Hälsoakademin är viktiga mötesplatser för både

doktorander och forskare. Hälsoakademien är ett öppet tvärvetenskapligt forum med uppgift att utgöra en samlingsplats för hälsorelaterad forskning och utbildning. Flera av våra doktorander deltar regelbundet i kurser och seminarieverksamhet vid akademien. Ett annat exempel är Centrum för tjänsteforskning vid Karlstads universitet som är ett världsledande forskningscentrum med fokus på tjänster och värdeskapande genom tjänster. Miljön är mångvetenskaplig och psykologisk konsument och miljöforskning utgör centrala delar. Inom denna miljö är flera doktorander aktiva och verksamheten erbjuder en internationell miljö med forskningsseminarier och forskarutbildningskurser.

Institutionen har även ett samarbete med Förvarshögskolan i Karlstad med forskning relaterad till risk- och krispsykologi, beredskap och ledarskap. Flera doktorander är knutna till denna miljö och även här bjuds seminarier och kurser som alla doktorander har möjligheter att gå. Vid institutionen finns även en seminarieserie i anslutning till institutionens arbetsplatsträffar där främst institutionens verksamma forskare presenterar sin forskning men även inbjudna forskare medverkar. Således erbjuder närmiljön vid Karlstads universitet många möjligheter att vidga doktorandernas forskarutbildningsmiljö och nätverk.

Doktorandträffarna som sker regelbundet under året är en viktig mötesplats för samverkan och där samtliga doktorander får ta del av verksamheterna som sker inom ovan beskrivna miljöer. Arbetet för att vidga doktorandernas internationella nätverk sker främst genom att alla doktorander ska under sin doktorandtid åka och presentera sin forskning vid en internationell konferens, de flesta åker på fler, och detta noteras i den individuella studieplanen. Deltagande vid internationella konferenser har naturligtvis många syften, ett är att nätverka och knyta egna kontakter med forskare inom fältet. Våra doktorander deltar även i internationella forskarutbildningskurser t ex metod och statistikkurser vid Ann Harbor Michigan. Att tillbringa en längre tid vid ett lärosäte utomlands är inte lika vanligt, men förekommer t ex besökte en doktorand ett forskningsinstitut i Texas under en månad ifjol. Den typen av längre gästvistelser är något som framgent kommer ses över och uppmuntras. Alla dessa aktiviteter kompletterar och berikar forskningsmiljön för doktoranderna med stor betydelse för utbildningens kvalitet då det ger nya vidgade perspektiv och infallsvinklar på de forskningsfrågor som den enskilde doktoranden jobbar med.

Hur inkluderas doktoranderna i dessa nätverk och på vilka sätt kompletterar nätverken forskarutbildningsmiljön avseende omfattning och kvalitet?

Denna fråga har delvis besvarats ovan. Doktoranderna inkluderas i nätverken genom att handledare aktivt inkluderar doktoranderna i forskargruppens arbete. Alla doktorander får information oftast genom email om seminarier och aktuella forskarutbildningskurser både lokalt, nationellt och internationellt. Doktorandträffarna och institutionsseminarierna planeras i god tid och sker regelbundet under året. Omfattning av aktiviteter som gagnar vidgandet av forskningsmiljön varierar bland doktoranderna men utifrån ovan beskrivning så sker vissa aktiviteter regelbundet (doktorandträffar och seminarier) medan kurser och konferenser sker mer spritt under utbildningen. Då merparten av institutionens doktorander är samverkansdoktorander så har dessa doktorander alltid tillgång till två miljöer som optimerar möjligheter för tillämpning av vetenskap i nära samklang med olika samhällsaktörer.

Hur bedrivs samverkan med omgivande samhället?

Som framgått tidigare så har Karlstad universitet ett gott samarbete med omgivande samhälle. Och samverkan är något som genomsyrar forskarutbildningen vid Karlstad universitet. Samverkan sker via flera kanaler. Främst genom att merparten av doktorandernas forskning är tillämpad och bedrivs och implementeras i vården, i lokaltrafiken, i köpcentrat och på soldater

i krig. Det blir en naturlig del för många doktorander att presentera sin forskning för externa aktörer som kommun, landsting och försvarsmakten.

Hur säkerställer lärosätet kvaliteten på de avhandlingar som går till disputation?

Formatet på de 11 avhandlingar som publicerats vid Karlstad universitet fram till dags dato har varit sammanläggningsavhandlingar skrivna på engelska med kravet om minst fyra artiklar publicerade i peer review-tidskrifter och med en sammanfattande kapp där doktoranden bör vara försteförfattare på minst två artiklar. Efter en genomgång under hösten 2016 av de krav som ställts på antal artiklar som minst bör ingå i avhandlingsarbetet vid landets olika forskarutbildningar i psykologi beslöts att ändra kravet från fyra till minst tre vetenskapliga artiklar vilket är i linje med övriga lärosäten. Vidare bör doktorandens artiklar skickas till vetenskapliga fora av god kvalitet där rekommendationen är att tidskriften bör finnas med i Norska listan eller ha ett Web of Science ISI på minst 1. Som tidigare har beskrivits så försvarar doktoranden antingen en licentiatuppsats eller håller ett halvtidsseminarium efter ungefär halva avhandlingstiden. Båda förfaringssätten innebär att doktorandens avhandlingsarbete blir granskat av en extern granskare som bedömer om arbetet kan ligga till grund för en doktorsavhandling genom att bedöma doktorandens inlämnade sammanfattning samt manuskript/publikationer samt doktorandens förmåga att diskutera sina resultat samt vetenskapligt förhållningssätt. Inför disputation skickas även avhandlingen till en extern granskare för bedömning och som lämnar ett sakkunnigutlåtande. Vidare tilldelas varje doktorand en doktorandexaminator vars funktion är att följa doktorandens progression genom hela utbildningen framförallt genom att ta del av uppföljning av ISPn och vara ordförande vid licentiatsseminarium samt disputation.

Hur ser doktorandgruppens sammansättning ut avseende exempelvis kön, ålder, inriktning, och för utbildningen relevanta språkkunskaper och doktoranderna som eventuellt befinner sig på annan ort eller i annan miljö? Vilka eventuella möjligheter och utmaningar har identifierats i detta avseende och hur dessa har hanterats.

Antalet registrerade doktorander i ladok under hösten 2016 var 20 personer. Av dessa var 13 kvinnor med en medelålder på 47 år (range 30-67) och sju var män med en medelålder på 41 (range 32-49). Alla har relevanta språkkunskaper (svenska och engelska), och forskarutbildningen har för närvarande inga internationella doktorander antagna. Från ett etnicitetsperspektiv är doktorandmiljön homogen. Likaså har majoriteten en aktivitetsnivå som är runt 50%. Merparten av doktoranderna är samverkansdoktorander och endast sju har doktorandanställning vid Karlstad universitet. Totalt är 11 verksamma vid Karlstad universitet medan resten har sin primära arbetsplats utanför universitetet. En utmaning är att skapa en gemensam doktorandmiljö. Detta görs främst via de återkommande doktorandträffarna som beskrevs ovan och de obligatoriska doktorandkurser som ges. I en nyss genomförd alumnenkät till alla som disputerat vid institutionen mellan åren 2006-2016 så bedömde alla att de haft en bra till mycket bra fysisk arbetsmiljö samt var nöjda med den administrativa hjälp som institutionen bistått med under doktorandtiden. En av nio bedömde den psykosociala miljön som mindre tillfredsställande och som var kopplat till att befinna sig i en extern miljö. Vi tolkar resultatet som att de regelbundna doktorandträffarna har fungerat bra för att skapa en tillfredsställande doktorandmiljö men att det är fortsatt viktigt att aktivt jobba för en god forskarutbildningsmiljö för alla doktorander. Ett sätt kan vara att ordna årliga doktorandkonferenser.

Hur ser handledargruppens sammansättning (avseende exempelvis kön, ålder, och för utbildningen relevanta språkkunskaper, inriktning) och hur stor del av handledarna som eventuellt befinner sig på annan ort eller i annan miljö. Vilka eventuella möjligheter och utmaningar som har identifierats i detta avseende och hur dessa har hanterats.

Handledarkompetens finns främst inom följande psykologiska ämnesområden: konsumtpsykologi/social psykologi, livsspans-/utvecklingspsykologi, kognitiv och neuropsykologi, klinisk psykologi, medicinsk psykologi samt arbets- och organisationspsykologi (se Tabell 2).

Hur genomförs systematiska granskningar för att säkerställa att forskarutbildningsmiljön har hög kvalitet?

Som tidigare nämnts så har en alumnenkät genomförts för alla som disputerat mellan åren 2006-2016. Nio av 11 personer besvarade enkäten som täckte följande frågeområden: kurser och seminarier, undervisning, handledning, internationalisering och externa kontakter, institutionen som studiemiljö och arbetsplats, förbättring av FOU och egen framtid. Resultatet och enkäten finns redovisat i sidan 20 och övergripande kan sägas att alla ansåg att Högskoleförordningens mål för doktorsexamen var uppfyllda. Av vikt att notera var att samtliga var nöjda till mycket nöjda med den handledning som hade givits under doktorandåren. Alla alumner hade haft möjlighet att etablera internationella kontakter t ex via konferensdeltagande, men önskade att institutionen jobbade mer aktivt för att uppmuntra internationella kontakter i ännu större utsträckning. Ett förslag är att erbjuda ett resestipendium till en konferensresa/doktorand. Utöver alumnenkät görs kursutvärderingar efter varje avslutad forskarutbildningsenkät.

Aspekt: Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Hur säkerställs doktoranden bred kunskap och förståelse inom forskarutbildningsämnet och för vetenskaplig metodik?

En del i denna process är genom de forskarutbildningskurser (totalt 90 hp) som doktoranden genomför. För vetenskaplig metodik finns obligatoriska ämnesspecifika kurser i Kvalitativ forskningsmetod, (7,5 hp), Parametrisk statistik (7,5 hp), Icke-parametrisk statistik (7,5 hp), samt kurser med fokus på psykometri: Rasch Measurement (7,5 hp) och Psykometri (7,5 hp), liksom en valbar kurs i Forskningsetik (4,5 hp); dessa kurser examineras med skriftlig tentamen. Även finns en universitetsgemensam obligatorisk forskarutbildningskurs, Vetenskapens filosofi och historia (7,5 hp), där vetenskaplig metodik ur ett historiskt och bredare perspektiv ingår. Vid dessa kurser bibringas doktoranderna förtrogenhet dels med vetenskaplig metodik i allmänhet, men också med det specifika ämnets och forskningsområdets metoder i synnerhet. Samtliga kurser följs upp med kursvärderingar, och resultatet av dessa presenteras på ämnesråd, liksom att åtgärder vidtas om behov finns.

Förutom kurserna så ingår diskussioner och problematisering av forskningsområdets vetenskapliga metodik kontinuerligt vid handledning, vid planering, etikansökningar, genomförande av studier, vid analys av egna data, vid gemensamma doktorandseminarier där opposition och respondentskap tränas vid behandling av olika doktorandarbeten, liksom vid artikel-granskningsseminarier. Även vid feedback på manuskript från reviewer och editor uppstår lärorika diskussioner om både metodik och ämnesteorier.

För att säkerställa bred kunskap och förståelse inom forskarutbildningsämnet ingår ämnesspecifika kurser, såsom Genusperspektiv inom psykologin (3 hp, obligatorisk), samt

valbara kurserna Biopsykologi (7,5 hp), Hälsa ur ett flervetenskapligt perspektiv (7,5 hp, i samarbete med Forskarskolan Hälsa), och Persontransportforskning (7,5 hp), men ffa så designas ämnesspecifika kurser utifrån doktorandens eget avhandlingsområde. För att erhålla både en systematisk förståelse av forskningsområdet i stort samt fördjupad och aktuell specialistkunskap utgörs kurslitteraturen av både historiskt viktiga vetenskapliga artiklar, men framförallt aktuella artiklar inom fältet. Exempel på sådana kurser om 7,5 hp har varit "Att bygga upp en avhandling", "Skriva och publicera vetenskapliga artiklar", "Psykoaktiva droger", "Insomnia och ohälsa", "Restricted Environmental stimulation technique, forskningsperspektiv", "Föräldraperspektiv och psykologiska påfrestningar hos föräldrar till barn med kronisk sjukdom", "Neuropsykiatriska funktionsstörningar, ADHD, Asperger och autism", "Kurs i utvecklingspsykologi/läskurs", "Tillfredsställelse", "Läskurs i psykotraumatologi", och "Operativ psykologi". Dessa kurser examineras på olika sätt, såsom att hålla ett seminarium, skriva ett paper, eller skriva en kort vetenskaplig artikel som insändes för publicering till tidskrift.

En kontinuerlig dialog om ämne-teori sker under hela utbildningstiden med handledare, på doktorandseminarier inom ämnet, men också via aktiviteter som anordnas av andra ämnen och av Forskarskolan Hälsa vid Karlstads universitet samt vid Centrum för tjänsteforskning. Andra sätt att erhålla, men framför allt förmedla kunskande och förståelse inom sitt ämnesområde är genom författade av pressmeddelande (i samarbete med kommunikationsavdelningen, Karlstads universitet) efter publicerade artiklar, liksom direkta kontakter med media (intervjuer, radio, och TV), samt genom att doktoranden har ämnesundervisning på både grund- och avancerade nivå. En självklar lärandeaktivitet är författande och skrivande av de egna artiklarna (och den sammanhållande texten "kappan") där aktuell specialistkunskap bibringas; även den efterföljande dialogen med editor och reviewers utgör en viktig lärandeaktivitet samt kvalitetskontroll av arbetet. Vid de egna forskningsaktiviteterna uppmuntras doktoranden till att själv kontakta internationella forskare inom samma forskningsområde, genom att skicka frågor, konferera via skype, delta på konferenser eller genom personliga besök och utbyten. Både intern och extern granskning sker av avhandlingsmanus, för att säkerställa att höga kvalitetskrav uppfylls.

Genom hela forskarutbildningen sker en naturlig progression där doktorandens säkerhet, kunnande och ansvarsområden ökar, och där handledarens inflytande minskas och rollen förändras i riktning mot det kollegiala på ett naturligt sätt. I början av doktorandtiden genomförs de obligatoriska kurserna av mer allmän karaktär, för att i senare delen mer fokuseras på specialiserade ämnes-områdesinriktade kurser. Ett ökande ansvar och självständighet tas av doktoranden, allt eftersom utbildningen fortskrider, och i slutfasen av perioden finns mycket hög grad av självständighet. Ett exempel på uppgift där hög grad av självständighet krävs är då doktoranden själv söker forskningsmedel, formulerar ansökningar, och håller kontakt med andra forskare inom området, till exempel i samband med postdoc-ansökningar. Arbetet med att hålla individuell studieplan (ISP) uppdaterad är ett verktyg för att återkoppla om den planerade tidsplanen hålls; detta dokument uppdateras en gång per år, och vid behov revideras denna och/eller eventuella stödåtgärder kan diskuteras av FK.

Aspekt: Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Att kunna planera och med adekvata metoder bedriva forskning/kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar.

Planering. Redan vid anställning/antagning kommuniceras vikten av långsiktig planering och vikten av att hålla deadlines, oavsett om det gäller avhandlingsarbete, kurser, konferenspresentationer, eller ansökningar. Vad gäller avhandlingsarbetet planeras det alltid i samarbete med handledaren. Inom sex månader från början på studietiden upprättas

doktoranden och handledaren en individuell studieplan. Studieplanen innehåller en genomtänkt och tidsmässigt realistisk planering över avhandlingsarbetet. I ISP:n specificeras tid för kurser, forskning, undervisning och övrig institutionstjänstgöring (t ex speciellt ansvar för seminarieserie) samt handledning.

En sammanläggningsavhandling innehåller naturliga delprojekt som var för sig måste planeras och genomföras inom tidsbestämda ramar. Avhandlingsplanen (tidsbestämd i ISP men detaljbeskriven i doktorandens egna dokument) innehåller problemformulering, forskningsarbetets syfte samt metodiska och teoretiska utgångspunkter för olika delprojekt. ISP följs upp kontinuerligt (årligen) med kommentarer och eventuella korrigeringar i skriftlig form. Doktoranden får vid uppföljning av ISP feedback på planering och genomförande.

Avhandlingsplanens olika delar presenteras och diskuteras på doktorandseminarier. Som en del i utbildningen kommer doktoranden planera och genomföra åtgärder som direkt respons på granskningsförfarandet i vetenskapliga journaler. I kurser/delkurser/kursmoment på doktorandutbildningen finns inslag som testar och utvecklar doktorandens förmåga att självständigt planera, genomföra och rapportera uppgifter inom givna tidsramar. Ett exempel är vår doktorandkurs ”Parametrisk statistik” (7.5hp) där doktoranden presenterar sin forskningsfråga genomför en statistisk analys, redogör för eventuella val och svårigheter, presenterar resultatet i statistiska termer och presenterar en (eller flera) möjliga tolkningar. Våra doktorander deltar regelbundet på nationella och internationella konferenser. I samband med konferensdeltagande ska doktoranden skicka in abstract, planera presentation/poster, delta på konferensen och, i vissa fall, skicka in fullt paper för publicering i konferensserie.

Allt detta kräver en förmåga att planera och genomföra kvalificerat arbete. I slutfasen av doktorandtiden vidtar i vissa fall ett ansökningskrivande tillsammans med handledare eller andra kollegor för fortsatt finansiering efter doktorandstudierna. Forskningsfinansiärer sätter deadlines och ställer krav på projektplaner, budget och tidsramar något som doktoranden måste förhålla sig till i sin planering och i sitt ansökningskrivande. Vissa doktorander söker också resestipendier vilket även det är en aktivitet som ger träning i planering och strukturering av arbetet.

Adekvat metodval. Tillsammans med handledare diskuteras och värderas olika metoder i avhandlingsarbetet. Doktoranden förväntas delta aktivt i dessa diskussioner. Doktoranden tillägnar sig metodkunskaper på specifika metodkurser men metodinslag återfinns också i andra (ämnesfördjupande) kurser (t ex i kursen ”genusperspektiv inom psykologin”, 3 hp). På olika forskningsseminarier förväntas doktoranden kunna försvara och diskutera sitt metodval. Redan i rekryteringsprocessen ber vi sökanden argumentera/diskutera metodval i arbeten på grundnivå (t ex metodval i kandidat- och magisteruppsatser).

Sammanfattningsvis erbjuds doktoranden flera aktiviteter under utbildningen i syfte att utveckla en förmåga och färdighet att planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar. Dessa aktiviteter följs upp kontinuerligt främst via ISP men också via enskilda kursers lärandemål och examinationer. I seminarier får också doktoranden återkoppling i syfte att säkra måluppfyllelsen.

Att i nationella och internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet presentera och diskutera forskning med vetenskapssamhället och med samhället i övrigt.

Vetenskapssamhället. Vi tränar våra doktorander i vetenskaplig kommunikation. Karlstads universitet erbjuder två gemensamma forskningsöverskridande forskarutbildningskurser; (1) ”Att kommunicera vetenskap” (4.5hp) och (2) ”Att nyttiggöra forskning och vetenskap”

(4.5hp). Våra doktorander har också en möjlighet att ta en forskarutbildningskurs om ”Vetenskapligt skrivande” som ges av prof. Steven Linton vid Örebro universitet, genom det samarbete som Arto Hiltunen i egenskap av ämnesföreträdare har diskuterat fram med prof. Katja Boersma som är ämnesföreträdare på Örebro universitet. Därutöver ingår flera kommunikativa inslag i våra övriga forskarutbildningskurser (muntlig och skriftlig framställning är två vanliga examinationsformer). Vi tränar doktorander att presentera sina vetenskapliga studier på interna seminarier då både seniora forskare och doktorandkollegor ger feedback på presentationen.

Skriftligt tränas doktoranden tidigt att presentera sina forskningsresultat i form av vetenskapliga artiklar. Doktoranden förväntas följa de generella riktlinjer som APA (American Psychological Association) föreskriver för ämnet. Doktoranden kommunicerar sina forskningsresultat i form av manuskript som skickas in till vetenskapliga journaler för granskning. Efter granskningsprocessen åläggs doktoranden att kommunicera förändringar i manuskriptet, vad gäller t ex datainsamlingsmetod, analys, resultat eller slutsatser, till de som granskat manuskriptet och till redaktören för tidskriften. Fortlöpande erhåller doktoranden stöd i detta arbete, i stor utsträckning via den handledning som sker genom handledarkommitténs försorg, men också via andra kanaler.

Löpande under studietiden uppmuntrar vi våra doktorander att presentera och diskutera sin och andras forskning i vetenskapliga sammanhang, så som vid psykologiska kongresser, konferenser och i mindre seminarier och workshops, i form av muntliga och skriftliga presentationer och posters. Posters återanvänds vid hemkomst och sätts upp i avdelningens korridor eller i doktorandens rum eller dörr för ytterligare spridning. I forskarutbildningskommittén rapporteras regelbundet vilka doktorander som deltagit i olika konferensaktiviteter. Som direkt incitament för doktoranden att delta i dessa aktiviteter ger vi högskolepoäng för konferenspresentationer (poster och/eller oral presentation). Totalt kan doktoranden erhålla 6 hp för sina konferenspresentationer (fördelat på nationella, max 2 hp, och internationella, max 4 hp, konferenser). Enbart konferenser med granskningsförfarande är poänggivande. Ett exempel på en nationell konferenspresentation som gett poäng är ”Transportforum” och ett exempel på en internationell konferenspresentation som gett poäng är ”International Convention of Psychology Science Conference”.

Samhället i övrigt. Att kommunicera vetenskap till samhället har blivit ett allt viktigare moment och som en konsekvens har vi i dag flera moment i forskarutbildningen som är inriktade mot populärvetenskaplig kommunikation. För det första inkluderar flera doktorandprojekt samverkan med olika partnerföretag (kommuner, landsting och privata företag). Ett exempel är projektet ”Upplevd tillgänglighet” som inkluderar projektarbete med Malmö Stad. Samverkan med partners kräver dialog och kommunikation med en målgrupp som inte dagligen för akademiska samtal. I möten med partners deltar doktoranden och presenterar egna forskningsresultat. Våra doktorander medverkar också i olika arrangemang som riktar sig till samhället i övrigt. Ett exempel är ”Barnens universitet”. Arrangemanget vänder sig till barn mellan 8-12 år och syftet är att såväl tidigt intressera barn för högre studier som att presentera universitetets forskning för en bredare allmänhet på ett enkelt och tillgängligt sätt. Doktoranden har möjlighet att ge ett föredrag inom sitt ämnesområde.

I november 2016 deltog en av våra doktorander på temat ”Låt dig inte luras!”. Ett annat exempel är möjligheten att presentera forskningsresultat på årliga partnerdagar i transportforskargruppen. Flera doktorander har också medverkat i radio, tv och lokal press (t ex i Helsingborgs Dagblad, Nya Wermlands tidningen och SVT Värmland). Ytterligare doktorander har medverkat i ”ForskarFredag” vilket är ett arrangemang som koordinerats av Vetenskap & Allmänhet. En av våra doktorander har också varit finalist i evenemanget

Forskar Grand Prix, en nationell tävling för forskare att på kort tid presentera sin forskning på ett fängslande och pedagogiskt sätt. Doktoranden tränar populärvetenskapligt skrivande i kursen ”Att kommunicera vetenskap” (4.5 hp). I den kursen tränas doktoranden i populärvetenskaplig retorik och muntlig presentationsteknik, medierelationer (mediernas arbetsätt, nyhetsvärdering och nyhetsförmedling) och intervjuteknik.

Ett annat exempel är kursen ”Att nyttiggöra forskning och vetenskap” med målet att nyttiggöra forskning för samhället så att kunskapen inte enbart stannar i akademien. I kursen lär sig doktoranderna om presentationsteknik, immaterialrätt, innovation, finansieringsfrågor och lagar kopplat till nyttiggörande av forskning. Doktoranderna tränas också i att skriva underlag till pressmeddelanden och grunderna i en journalistisk text. Doktorander har också möjlighet att bidra till våra nyhetsbrev som vänder sig till det omgivande samhället (t ex Samot nyhetsbrev och CTF Aktuell tjänsteforskning).

Sammanfattningsvis erbjuds doktoranden flera aktiviteter under utbildningen i syfte att utveckla muntliga och skriftliga färdigheter i nationella och internationella sammanhang. Doktoranderna tränas också i att presentera och diskutera forskning med samhället i övrigt.

Att bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande.

I våra doktorandprojekt finns olika intressenter. Ett exempel är doktorandprojekt om ”Faktorer som skapar kompensatorisk handling hos konsumenter” där handeln i hög grad är involverad, ett annat exempel är projektet om ”barns reseupplevelser” som involverar trafikmyndigheter och trafikutövare. Doktoranderna stödjer och bidrar till andras lärande genom workshopmedverkan, konferenspresentationer och genom att medverka i mindre sammanhang som t ex presentation i samband med föräldramöte på grundskolan. Doktorandens egna pedagogiska utveckling är ett viktigt verktyg för att ge ett verkligt bidrag och vara ett stöd i andras utveckling. Under forskarutbildningen får doktoranden möjlighet att träna och utveckla sina färdigheter genom praktisk erfarenhet i ordinarie kurser för studenter på grundutbildningen, genom pedagogiska inslag på ordinarie forskarutbildningskurser och genom medverkan på pedagogiska seminarier eller kurser som bl a erbjuds av biblioteket. Doktorander i psykologi från Karlstads universitet bidrar till samhällets utveckling genom sin anställning efter avslutade studier. Några exempel på arbetsgivare efter avslutade studier är Högskolan i Gävle, Bjørknes Høgskole (Norge) och Krigsskolen (Den norska motsvarigheten till Försvarshögskolan).

Sammanfattningsvis involveras doktorand i samtal med olika avnämare av det specifika forskningsprojektet. Egen pedagogisk utveckling är viktig och flera aktiviteter genomförs under forskarutbildningen (se även sid. 14, under Vetenskapssamhället) som stöd för en positiv utveckling och måluppfyllelse.

Aspekt: Måluppfyllelse - värderingsförmåga och förhållningssätt

Hur når doktoranderna intellektuell självständighet?

Den forskarstuderandes intellektuella självständighet, samt utvecklingen av denna, är central för forskarutbildningen och är därför stadgad i psykologiämnets studieplan. Där anges, till exempel, att den forskarstuderande skall:

- Visa förmåga att kritiskt, självständigt, kreativt och med vetenskaplig noggrannhet identifiera och formulera frågeställningar samt planera och med adekvata metoder bedriva forskning

- Visa förmåga att i såväl nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt
- Visa intellektuell självständighet och vetenskaplig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar

Intellektuell självständighet och vetenskaplig redlighet är kritiska förmågor för en forskare varför dessa är centrala under hela forskarutbildningen. Forskarstuderande vid Karlstads universitet ges kontinuerligt möjligheter att träna sådana förmågor under sin forskarutbildning. Detta sker, först och främst, genom kraven att publicera sina vetenskapliga resultat i kvalitetsgranskade ('peer-reviewed') journaler inom doktorandens teoretiska eller empiriska fält. Genom den dialog, feedback och svar på feedbacken, som erhålls från dessa kvalitetsgranskade journaler erhålls kontinuerlig träning och utveckling av forskarstuderandes intellektuella självständighet.

När doktorandens doktorsavhandling är färdigställd skall doktoranden ange (beskriva) vilken grad av självständighet som utgjorts inom olika områden för respektive artikel som avhandlingen innehåller. Detta kan exempelvis innebära att i det fall doktoranden skrivit merparten av artikeln själv, samlat in huvuddelen av empirin, står som försteförfattare till artikeln, uppger att doktoranden bedrivit forskningen för artikeln självständigt men erhållit hjälp med att identifiera forskningsfrågan samt positionera vissa delar av artikelns teori gentemot en viss tidskrift. I klartext innebär detta således att doktorandens intellektuella självständighet framgår inom ramen för de olika delarna (ofta i form av artiklar) som den forskarstuderande skrivit. Sammantaget syftar detta till att då doktoranden är klar så ska det framgå i vilken grad den forskarstuderande haft förmåga till intellektuell självständighet i ett antal olika avseenden (författa artikel, samla in empiri, sammanfatta teori, analysera, etc). Därtill gäller att för den sammanfattning (vanligtvis refererad till som kappa) som omger de olika artiklarna så skall den vara helt egenproducerad och således ett resultat av självständigt forskningsarbete. Denna kappa syftar till att binda ihop avhandlingen till en helhet och för att lyckas med det krävs ett inte obetydligt mått av intellektuell kapacitet.

Som nämndes ovan spelar akademisk publicering en viktig roll som kvalitetssäkrare för den forskarstuderandes utveckling i det universella vetenskapssamhället. Genom att den forskarstuderande tillsammans med handledare ansvarar för submission av en artikel, samt i dialog med blinda externa granskare erhåller återkoppling kring vetenskaplig progression ger goda förutsättningar för utveckling av den forskarstuderandes förmåga (det vill säga intellektuella självständighet). I den dialog som då sker med övriga forskarvärlden finns möjligheter för den forskarstuderande att förstå hur den egna forskningen uppfattas; förstå vad det eventuella kunskapsbidraget består i samt formulera argument och planer för hur den egna forskningen kan utvecklas framåt. Av denna anledning har psykologiämnet vid Karlstads universitet infört krav (genom Forskarutbildningskommitténs policydokument) att doktorsavhandlingen skall innehålla minst en publicerad vetenskaplig artikel samt att övriga verk skall vara antingen i publiceringsprocessen alternativt färdiga att submittas.

Utöver själva publiceringsprocessen sker även kursexaminationer och gruppvisa seminarier på psykologiämnet. Även genom dessa erhålls en god inblick i hur doktorandens intellektuella självständighet utvecklas över tid. Under forskarutbildningen hålls regelbunden seminarieverksamhet, vilken är poänggivande, där den forskarutbildade ges i uppgift att dels föredra sin egen forskning för andra forskare men också att ikläda sig rollen av granskare och opponent. Vid licentiatuppsats har alltid en doktorand rollen som junioropponent där doktoranden i nära samspråk med den externa huvudopponenten (för vilken krävs minst

docentkompetens) får komma överens om hur examinationsseminariet ska läggas upp och vilka kritiska frågor som ska ligga i fokus. Rollen som junioropponent sker i nära samband till det att doktoranden själv har eller ska ha sitt eget licentiatseminarium.

Till sist, men inte minst, redan vid själva rekryteringen av den forskarstuderande kommer intellektuell självständighet till uttryck genom att de sökandena som kallas till rekrytering ombeds visa på tidigare självständighet i arbeten samt det vid referenstagning explicit efterfrågas sådan information från tidigare handledare etc.

Förmåga att visa vetenskaplig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar?

Psykologiavdelningen har en lång tradition av empiriska studier där forskningsetiska provningar gjorts. Redan före forskarutbildningsrättigheter erhållits gjordes forskningsetiska provningar för studier kring alkohols psykologiska effekter. På senare tid har studier kring förändrade medvetandetilstånd genomförts samt även studier gällande kognitiva misslyckanden. För samtliga har forskningsetiska provningar gjorts och i flera fall har doktorander varit ansvariga för studierna och därför fått leda arbetet med att göra en forskningsetisk provning. Den forskningsetiska provningsgången består i att först diskutera studiens etiska frågeställningar inom forskarlaget på avdelningen, därefter görs en ansökan till den forskningsetiska nämnden på Karlstads universitet samt därefter (vid behov) till etikprovningnämnden (EPN) i Uppsala.

Då flertalet av de journaler som doktorander publicerar sig i kräver forskningsetisk provning uppmanas doktorander att pröva sin forskning i något eller samtliga av de tre steg som ovan nämnts. Flera av lärarna vid institutionen har även uppdrag i universitetets etikprovningkommitté. Detta innebär att vi genom vår egen seniora personal besitter central kompetens att diskutera och besvara frågor gällande olika typer av etiska frågeställningar. Vi erbjuder också en forskarutbildningskurs i Forskningsetik (4,5 hp, se sid. 6). Inom ramen för den seminarieverksamhet som ovan nämnts är också forskningsetiska provningar föremål för diskussion och presentation. Behovet av forskningsetiska diskussioner och etiska provningar har ökat i och med den senare tidens uppmärksamhet frågan fått.

Värdegrundsrelaterade frågor som anknyter till vetenskaplig redlighet utgör ett viktigt tema under hela forskarutbildningen. Mer specifikt behandlas frågor gällande vetenskaplig redlighet redan under specifika metodkurser där området tas upp i samband med att forskarutbildade tillsammans med seniora forskare diskuterar metodval och olika typer av analyser. Exempel på frågeställningar som gör att redlighetskriteriet är i fokus kan vara reflektioner och överväganden som sker i samband med att bortfallsanalyser eller datamättnad diskuteras.

Hur arbetar ni för att doktoranderna ska nå fördjupad insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används?

En förståelse för vetenskapens möjligheter och begränsningar börjar redan från psykologins introduktionskurser på grundutbildningen. Psykologins historia är rik på studier och forskningsområden som ingår som naturliga moment för att underlätta psykologistuderandes förståelse av vetenskapsteori och metod. Forskarutbildningskurserna utgör därför inte något nytt moment utan kan ses som en fortsättning på denna utveckling. Utbildningsmoment som fokuserar på bakgrunden till varför Milgram genomförde sina lydnadsexperiment på grundnivå kan istället på forskarutbildningsnivå handla om anledningarna till varför en editor adresserar vissa kunskapsgap i en socialpsykologisk journal.

För att underlätta fördjupade insikter om vetenskapens gränser, samt dess roll i samhället, har fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap vid Karlstads universitet tillsammans med fakulteten för Hälsa-, Natur och Teknik tagit fram en fakultetsövergripande kurs ”Att kommunicera vetenskap”. Denna forskarutbildningskurs har sitt fokus på just vetenskapens och den vetenskapliga kunskapens roll i samhället kopplat till det som tidigare benämndes tredje uppgiften men som numer beskrivs som samproduktion mellan samhälle och universitet. Desutom fokuseras på aspekter kring kommunikation och hur medier samt övriga samhället förstår den vetenskapliga produktion vi ägnar oss åt på universitet.

Genom det obligatoriska närvarokravet på dessa fakultetsgemensamma kurser erhåller psykologistuderande hjälp att nå kunskap om olika vetenskapliga discipliners teori- och metodtraditioner. Detta breddar den forskarstuderandes bild och förståelse av vetenskaplig kunskapsstillväxt och skapar på så sätt en fördjupad insikt i vetenskapens gränser samt hur vetenskaplig forskning kommer övriga samhället till godo.

Avslutningsvis, då en klar majoritet av de forskarstuderande som är antagna vid psykologiavdelningen har extern finansiering finns en förväntan och efterfrågan gällande tillämpningen av forskningsresultat ute i samhället. Som ett exempel på detta kan nämnas medias intresse för den forskning som bedrivs av en doktorand kring nätdroger och en doktorand med inriktning mot barns resande som vid flertalet tillfällen medverkat i både media och för beslutsfattare och informerat om hur barns resande inverkar på välbefinnande och psykisk hälsa.

Arbetslivets perspektiv

Utbildningen är användbar och förbereder doktorander för ett föränderligt arbetsliv, såväl inom som utom akademien.

Samverkan mellan psykologiämnet vid Karlstads Universitet och det omgivande samhället vad gäller doktorander och forskarutbildningen har från början varit mycket tät, dels till följd av en tradition med nära anknytning till omgivande samhälle på lärosätet, dels eftersom en stor andel av doktoranderna vid ämnet varit så kallade samverkansdoktorander. När ett företag eller organisation finansierar forskarutbildning är det genomgående med en plan att den forskarutbildade ska bidra till kunskapsutveckling vid den egna arbetsplatsen. Det innebär att planering om utbildningens innehåll, inriktning på forskningsområde, avhandlingens syfte och forskningsfrågor från början kommer att vara föremål för samverkan mellan arbetsplatsen som finansierar forskarutbildningen och universitetets med utbildningens kvalitetskrav. Samverkan mellan ämnet och det omgivande samhället har därmed fått en plattform som ger goda möjligheter att lyfta in arbetslivets perspektiv. Även de doktorander som är finansierade genom externa forskningsanslag eller fakultetsmedel bedriver ofta forskning i nära samverkan med organisationer, myndigheter och företag. Ett exempel på detta är nära samverkan med Malmö stads trafikförvaltning i deras arbete med resebeteende och social inkludering.

Att komma in i undervisning och på så sätt få tillräcklig pedagogisk erfarenhet för att möjliggöra en framtida akademisk karriär är viktigt för doktorander. Det har varit ämnets intention att i möjligaste mån erbjuda doktorander undervisning med upp till 20 % omfattning. Det senaste året har detta dock begränsats något i och med rekryteringar inför uppbyggnaden av psykologprogrammet. För att inte hämma doktorandernas möjlighet att få undervisningserfarenhet har ett flertal doktorander därvidlag erbjudits undervisning inom andra ämnen på Karlstads universitet. För samverkansdoktorander (även kallat industridoktorander) som bedriver delar av sin utbildning på annan plats har det genom åren visats sig vara något svårare. Här har vi uppmärksammat detta och de senare åren i större

utsträckning inkluderat en viss grad av undervisning, med hänsyn till det mål doktoranden har med sin forskarutbildning. Den individuella studieplanen utgör ett viktigt verktyg för att följa upp detta då det visar sig att målen med utbildningen kan förändras under de år forskarutbildningen pågår.

Utbildningens utformning och genomförande följs systematisk upp för att säkerställa att den är användbar och förbereder för arbetslivet. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

För att beakta det omgivande samhällets behov och säkerställa att forskarutbildade är användbara i arbetslivet är kontakter med centrala företrädare i samhället ett viktigt redskap. Kontakter med kommuner och landsting och dess olika vårdinrättningar är väl utbyggda, liksom samverkan med nationella aktörer som Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten, samt den samverkan som sker med närmare 20-talet företag genom forskning. I en fortgående dialog i olika mötesformer fångas nya behov upp som kan generera nya forskningsområden. Genom återkommande gemensamma forum för återkoppling av forskningsresultat säkras även att den aktuella forskningen återkopplas till intressenterna. Ett exempel på detta är konferensen Forum Värmland som arrangeras varje år i samverkan mellan Landstinget i Värmland och Karlstads Universitet. Varje år har psykologisk forskning presenterats, och våra doktorander som forskar om vård vet att de förväntas delta. Ett annat är presentationer av doktorandprojekt vid den årliga internationella servicekonferens som Centrum för Tjänsteforskning vid Karlstads Universitet arrangerar på olika platser i världen tillsammans med två andra världsledande forskningscentra. Här möts praktiker, tjänstemän och forskare för att diskutera de senaste forskningsrönen.

Den senaste enkäten till disputerade i psykologi vid Karlstads Universitet genomfördes hösten 2016, och besvarades av åtta av de sammanlagt elva som disputerat i psykologi vid Karlstads Universitet sedan ämnet fick behörighet att ge forskarutbildning

(<https://www.kau.se/files/2017-03/Hur%20var%20din%20utbildning%20pa%CC%8A%20forskarniva%CC%8A%202017%20KAU.pdf>). Verksamheten har varit under uppbyggnad och merparten av de disputerade har fått anställning på institutionen, som lektorer eller i aktuella forskningsprojekt. Två har gått till andra universitet och högskolor medan två är verksamma i det landsting som finansierade deras forskarutbildning. Alumnerna skattar genomgående sin forskarutbildning klart över genomsnitt på en femgradig skala: Fysisk arbetsmiljö M = 5,0,Handledningens kvalitet M = 4,88, stöd och hjälp M = 4,83, disputationens format M = 4,75, halvtidsseminariet M = 4,71, Seminarieverksamheten M = 4,14, obligatoriska kurser M = 4,13. Det område där vi sett brister är samverkan med internationella lärosäten (M = 2,75) och internationella nätverk/kontakter (M = 2,88), vilket lyfts som utvecklingsområden. Även om underlaget och slutsatser från alumnunderökningen kan tyckas vara av begränsad art så har dock flerparten av de som disputerat gett sina åsikter. Ser vi till deras sammanfattande bedömning uppfattas utbildningen som klart godkänd, men där det också identifieras områden med förbättringspotential.

Doktoranders perspektiv

Grunden för all utveckling och beslut rörande forskarutbildningen på ämnesnivå är forskarutbildningskommittén och i denna ingår en doktorandrepresentant. Denna representant syftar till att forskarutbildningskommitténs arbete ska bli mera transparent gentemot

doktoranderna och vidare ingår det i representantens uppgift att företräda i och väcka frågor påtalade av övriga doktorander.

Inom ramen för forskarutbildningskommittén diskuteras och beslutas det om vilka doktorandkursen som ska ges. Utgångspunkten för dessa diskussioner är dels hur många doktorander som för tillfället är i behov av någon av de fasta kurserna och dels kursförslag, oftast i form av läskurser, från någon av doktoranderna. I de fall där det har funnits flera doktorander som har varit intresserade av samma kurser har det anordnats en ordinär kurs, som alla gets möjlighet att anmäla sig till (t ex har kurser i psykometri givits när så har önskats), istället för enskilda läskurser. Efter de enskilda doktorandkursers avslutande fyller doktoranderna i en kursvärdering som sammanställs av den ansvariga läraren som sedan presenterar resultatet i forskarutbildningskommittén. I de fall där resultatet visar att något bör ändras i en kurs diskuteras hur kursen ska utvecklas i forskarutbildningskommittén.

Vad gäller doktoranders fysiska- och psykosociala arbetsmiljö gäller för det förstnämnda att alla anställda, oavsett anställningsform, har likartade typer av utrustning i likartade kontor. I första hand är det en konkurrensfördel att kunna erbjuda doktorander ett eget kontor och god tillgång till utrustning. Även om detta i sig självt inte är något kvalitetskriterium så menar vi att det har positiva effekter genom att doktoranden kommer in i en väl fungerande forskningsmiljö.

Vad gäller den psykosociala arbetsmiljön är den liksom den fysiska arbetsmiljön underställd universitetets arbetsmiljöpolicy (C2016/396) och exempel på det arbete som genomförs inom ramen för policyn är skyddsronder (fysiska och psykosociala), ledar- och medarbetarundersökningar samt åtgärder av åtgärdande av sådant som uppdragats vid exempelvis skyddsronderna.

För att skapa gemenskap mellan doktoranderna och övriga kollegiet uppmuntras doktoranderna att delta i alla typer av gemensamma aktiviteter. Utöver detta har doktorander även getts tillfälle att åka på en egeninitierad workshop med en agenda som på alla sätt behandlade upplevelser kring att vara doktorand.

Jämställdhetsperspektiv

Jämställdhetsperspektiven kan beskrivas ur ett innehållsligt (kvalitativt) perspektiv men också ur ett kvantitativt perspektiv i fördelningen mellan kvinnliga och manliga doktorander, handledare, professorer mm.

Genuspsykologi

Jämställdhetsperspektivet är integrerat i utbildningen som ett av de obligatoriska kursmoment en doktorand ska genomföra. Kursen Genusperspektiv inom psykologi, 3 hp har funnits med sedan ämnet fick examinationsrätten för forskarutbildningen. Kursen syftar till att ge kunskap om genuspsykologins utveckling ur ett vetenskapsteoretiskt och vetenskapshistoriskt perspektiv. Kursens mål är att den forskarstuderande ska erhålla kunskaper som möjliggör en kritisk granskning av vetenskapligt material ur ett könsteoretiskt perspektiv. Kursen innebär en könsteoretisk problematisering och kritik av psykologiämnets epistemologi och metodologi.

Efter avslutad kurs skall doktoranden kunna:

- beskriva betydelsen av kön/genus och sexualitet i relation till biologiska, psykologiska, kritiska, socialkonstruktionistiska och feministiska synsätt
- utföra en kritisk granskning av vetenskapligt material utifrån ett könsteoretiskt perspektiv

Innehållet i kursen har omfattat både psykologiska perspektiv på kön och genus men även queerteori.

Kursen är under utveckling och kommer att ha ett bredare perspektiv inriktat inte bara på genus utan också på funktionalitet, etnisk tillhörighet, könsidentitet och könsuttryck mm. Det vill säga de områden som hör hemma i intersektionalitetsbegreppet. Kursen bör fokusera på intersektionella perspektiv i relation till bland annat genus.

Fördelningen mellan manliga och kvinnliga doktorander har tidigare varit sned (se diagram 1 och 2, s. 5). Andelen manliga doktorander har varit större än den kvinnliga. Andelen män som disputerat är både större än andelen kvinnor och de är dessutom äldre än kvinnorna. Totalt har elva personer disputerat, sju av dem är män med en medelålder på 50,8 år och fem kvinnor med en medelålder på 39 år.

De kvinnor som disputerat har gjort det mellan 2013 och 2016 medan männen disputerade mellan 2007 – 2011. De manliga doktoranderna som disputerat har antagits till utbildningen mellan åren 2005 och fram till och med år 2011 och kvinnorna mellan 2008 fram till och med år 2011.

Idag (2016) är könsfördelningen mellan kvinnliga och manliga doktorander jämn med 50 % per grupp. Bakgrunden till detta är att fler kvinnliga doktorander antagits från 2013 och framåt. Att könsfördelningen är jämnare nu än tidigare har dessvärre inte berott på några överväganden gällande jämställdhet. När doktorander sökts finns inget i annonserna som beaktar ett jämställdhetsperspektiv, däremot beskrivs andra önskvärda egenskaper.

Det är viktigt att även i framtiden säkerställa jämställdhetsperspektivet vad gäller kvinnor och män inom forskarutbildningen. Arbetet behöver diskuteras och planläggas på ett medvetet och strategiskt sätt. En god hjälp i detta arbete är universitetets plan för att främja lika villkor. (https://www.kau.se/files/2017-03/C2016_243Lika%20villkor%202016-2018%20%281%29.pdf).

En utveckling som är nödvändig är att få genus och intersektionalitet att hamna på dagordningen i den grupp som leder forskarutbildningen. Perspektiven bör ses som analysverktyg snarare än variabler. I teoribildningarna problematiseras sådant som psykologin sedan länge betraktat som binära variabler, som exempelvis kön. Det som förmodligen krävs är att gruppen är medveten om och har kunskap inom områdena genus och intersektionalitet för att på så sätt bistå doktoranderna inom dessa områden.

Del 3: Övergripande analys

Analys av forskarutbildningen

En samlad analys av uppfyllelse av samtliga examensmål. Vi har konstruerat en målmatris för vår forskarutbildning, där vi genom korstabulering ställt examensmålen mot respektive examinerande delar av utbildningen (sid. 27-28). Vi ser tydligt i målmatrisen att samtliga mål examineras genom olika moment i utbildningen. Dessa moment består av:

- avhandling inklusive ramberättelse
- de obligatoriska (och i viss mån de valfria) forskarutbildningskurserna
- den ämnesteoretiska fördjupningen
- seminarieverksamheten i psykologiämnet
- seminarieverksamheten i forum- (Forskarskolan hälsa) och centrumbildningarna (Centrum för tjänsteforskning), samt

- presentationer av egen forskning på nationella- och internationella vetenskapliga konferenser

Området där vi förut var svagare, men som vi har kompletterat, är ”att visa förmåga att i såväl nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt”. Kompletteringen skedde genom att göra egna konferenspresentationer till obligatoriska moment.

Styrkor. Inom forskarutbildningen har vi identifierat såväl styrkor som utvecklingsområden. Till de starka sidorna tillhör mångfald som en viktig faktor. Våra doktorander och samverkansdoktorander har tillgång till en varierande och omfattande miljö där flera olika aktörer samverkar och utbyter erfarenheter sinsemellan.

Under 2009 fick psykologiämnet tillstånd att examinera avhandlingar inte bara inom allmän psykologi utan också inom medicinsk psykologi. Syftet med nyordningen var att underlätta för kliniskt verksamma psykologer, läkare och andra legitimerade yrken inom vården att avlägga doktorsexamen. Genom överbryggande kurser kan dessa grupper ges behörighet att bedriva forskarstudier i psykologi. Ämnet har en lång tradition av att adjunkter ges möjlighet till forskarutbildning och i ämnets kompetensutvecklingsprogram planeras för att adjunkter fortsatt ska ges möjlighet att bedriva studier på forskarnivå.

Ett viktigt inslag i ämnets forskarutbildning är att de kliniskt verksamma doktoranderna ges en individuellt anpassad forskarutbildning med omfattande distansundervisning. Beteendevetenskaplig kompetens är både viktig och eftertraktad inom en rad forskningsområden även utanför psykologins domäner, inte minst inom det biomedicinska fältet. Goda forskarhandledarresurser inom psykologi finns vid universitetet, och eftersom Karlstads universitet ger en möjlighet för extern huvudhandledarskap hämtas handledarresurser också från till exempel Försvarshögskolan, Landstinget i Värmland och Högskolan i Lillehammer där så är lämpligt.

Centrum för tjänsteforskning (CTF) är ytterligare en miljö med forskning av hög kvalitet som är relevant för vår forskarutbildning. Forskningen vid CTF fokuserar på tjänster och värdeskapande genom tjänster. Centrat har många olika samarbeten inom den akademiska världen samt ett omfattande samarbete med näringsliv och offentliga organisationer. Ett av enhetens tre mångdisciplinära forskningsteman är Kundupplevelse, starkt förankrat i VINN Excellence Center Samot, The Service and Market Oriented Transport Research Group. Detta sista innefattar bland annat den tidigare nämnda konsumentpsykologin. Psykologi utgör en stor del på CTF och det är en miljö som är positiv för doktorandstudier.

Forumbildning Hälsoakademin vid Karlstads universitet bildades 2010, och utgör i dagsläget ett aktivt samarbete mellan fem vetenskapliga discipliner där samtliga disciplinernas doktorander samverkar: biomedicinsk vetenskap, folkhälsovetenskap, omvårdnad, psykologi, och socialt arbete och skall vara en samlingsplats för alla som är intresserade av forskningsområdet hälsa. Syftet var att etablera en gemensam utbildnings- och forskningsplattform som grund för ett ökat samarbete mellan de fem avdelningarna/ forskarutbildningsämnena och en fördjupad samverkan med den omgivande regionen. Med en lyhördhet för regionala behov, kan forskningsplattformen generera teoretisk och praktisk kunskap om hur samhället bäst förvaltar hälsa, välfärd och livskvalitet samt förebygger,

behandlar och lindrar sjukdom, skada och social problem. Genom en integrering av de olika vetenskapliga perspektiven, kommer hälsa att belysas utifrån en mångfald av perspektiv.

En viktig utgångspunkt för forumbildningen är att tvärvetenskapliga miljöer är bättre på att attrahera externa forskningsanslag. Av särskild vikt för Hälsoakademiens forskarskola är att den interna kunskapspoolen ökar när forskare från olika vetenskapliga områden aktivt samarbetar, som gynnar hela den akademiska miljön. Med en gemensam forskningsplattform, förbättras således såväl resurser som kapacitet för att studera hälsa utifrån ett samhälls-integrerat helhetsperspektiv.

I samarbete med Försvarsmakten och Försvarshögskolan bedrivs forskningsprojekt med doktorander som undersöker olika aspekter av prestation och stress relaterat till psykiska påfrestningar inför, vid och efter militära uppdrag i internationella krisområden.

Det finns stora mervärden om vi kan skapa synergieffekter mellan psykologiämnets många och olika aktiviteter, däribland forskarutbildningen inräknat. Här ges några exempel på områden som kanske kunde generera synergieffekter:

- Mellan psykologin och psykiatrin vid Landstinget i Värmland
- Mellan forskning och utbildning
- Mellan psykologi och andra ämnen vid universitetet
- Mellan akademien och olika företag som vi samarbetar med
- Mellan de samarbetande företagen

Vi behöver vidare diskutera hur vi kan underlätta för att synergieffekter skall uppstå. Det är värdefullt med olika former av arenor, vi med vår forskarutbildning samverkar med andra aktörer såsom Hälsoakademien vid Karlstads universitet, Försvarshögskolan och Landstinget i Värmland. Dessa plattformar underlättar meningsutbyten och ofta är upplagda på det viset att medarbetare och forskarstudenter berättar om olika undersökningar som genomförts. Därefter följer diskussioner och frågor. Vid dessa tillfällen närvarar också inbjudna gäster som bidrar med nya infallsvinklar och ofta också tidigare D-studenter och andra som vi vill behålla kontakten med.

Starka forskningsinriktningar är ytterligare en faktor av stor betydelse för vår forskarutbildning. Dessa inriktningar har vuxit fram gradvis, dels genom ämnets egen forskningstradition, dels genom rekryteringar av starka forskare i områden som vi prioriterat (med avseende på det nystartade psykologprogrammet). Vi har internationellt erkänd forskning inom områdena missbruk och beroende (Hiltunen, Kjellgren, Saxon samt en doktorand), Neuropsykologi (Stigsdotter-Neely, samt en doktorand), klinisk forskning (Almqvist, Helldin, Hiltunen, Hjärthag, Perrin-Wallqvist och Tillfors samt 10 doktorander), samt tjänsteforskning, CTF (Friman, Kristensson, Olsson, Wästlund, samt 5 doktorander). Framtida satsningar bör relateras till att stärka dessa forskningsinriktningar ytterligare med avsikt att bilda flera starka och excellenta forskargrupper (CTF är redan en sådan), som i sin tur har potential att konkurrera i tilldelning av större externa anslag vilket i sin tur skapar en positiv spiral för att uppnå högre vetenskaplig excellens.

Utvecklingsområden. Sedan forskarutbildningen började 2005 har vi och våra företrädare varit uppmärksamma på att doktoranderna haft svårt att hålla sin studietakt. Under 2015 genomfördes en inventering av de andra lärosätens formella kriterier för omfattning av doktorsavhandling respektive licentiatuppsats, och märkte att generellt låg vi över de flesta

andra lärosätena. Efter revidering av de formella kriterierna 2015-10-08 finns det en antydning på kortare studietid hos våra doktorander (sid. 5).

Relativt stor andel av doktoranderna har varit, och i viss mån fortfarande är samverkansdoktorander. För de nuvarande doktoranderna har 9/20 (45%) avtal som samverkansdoktorand. Begreppet "samverkansdoktorand" syftar till en extern finansiering av studierna t.ex. av en arbetsgivare. Extern finansiering var nödvändigt för oss när forskarutbildningen startade, eftersom ämnet inte hade någon tilldelning av forskarutbildningstjänster, eller någon annan form av intern finansiering. Detta förfarande har naturligtvis haft både för- och nackdelar. En viss grad av yttre påverkan på ämnesinnehållet, och konkurrerande intressen mellan forskarstudier å ena sidan (som ofta bedrivs på halvfart), och den externa tjänsten å andra sidan, har sannolikt varit en nackdel och påverkat att en del av doktorander inte lyckats hålla sin studietakt.

En annan svårighet som tillkommit genom samverkansdoktoranderna är att, forskarutbildningen kännetecknas av en mångfald i ämnesval. Detta berikar förstås det psykologiska arbetsfältet (se ovan), samtidigt som det utgör stora utmaningar t.ex. i handledarkompetens och möjlighet att erbjuda relevant och mångsidig kursutbud.

Analys av forskarutbildningskurser. En utmaning vid alla lärosäten är att kunna bjuda ett kursutbud med bredd, djup och regelbundenhet (<https://www.kau.se/psykologi/forskning/forskarutbildning/historik-forskarutbildningskurser>). Karlstads universitet välkomnar Nationalkommittén för psykologis pågående inventering om intresse för nationella nätbaserade forskarutbildningskurser i psykologi. Vidare har vi påbörjat ett samarbete med psykologiämnet vid Örebro universitet om att ge möjlighet för båda universitetens doktorander att ha tillträde till samtliga forskarutbildningskurser.

Jämställdhetsperspektiv - Möjligheter och utmaningar.

Idag (2016) är könsfördelningen mellan kvinnliga och manliga doktorander jämn med 50 % per grupp. Bakgrunden till detta är att fler kvinnliga doktorander antagits från 2013 och framåt. Det är viktigt att även i framtiden säkerställa jämställdhetsperspektivet vad gäller kvinnor och män inom forskarutbildningen. Arbetet behöver diskuteras och planläggas på ett medvetet och strategiskt sätt. En utveckling som är nödvändig är att få genus och intersektionalitet att hamna på dagordningen i den grupp som leder forskarutbildningen. Perspektiven bör ses som analysverktyg snarare än variabler. I teoribildningarna problematiseras sådant som psykologin sedan länge betraktat som binära variabler, som exempelvis kön. Det som förmodligen krävs är att gruppen är medvetenhet om och har kunskap inom områdena genus och intersektionalitet för att på så sätt bistå doktoranderna inom dessa områden.

Framtidsvision. När vi blickar in i framtiden ser vi att ämnesvalen för avhandlingar behöver sannolikt begränsas, och styras mot en bättre anpassning till de rådande forskningsinriktningarna inom ämnet. Vi ser framför oss att forskargrupper utgör kärnan, där seniora forskare/handledare samarbetar med flera forskarstuderanden inom olika områden av samma forskningsprojekt. Att minska den nuvarande bredden till förmån för djupet som medföljer efter anpassning till handledarnas spetskompetens är en förutsättning för att göra ämnets forskarutbildning konkurrenskraftig och allmännyttig. Till skillnad från att begränsa ämnesvalen för avhandlingar, behöver de nuvarande forskarutbildningskurserna breddas, bl.a. behöver vi en mera renodlad kurs i forskningsmetodik och ämnets vetenskapliga grund. I framtiden utgör forskarutbildningen i psykologi och det nyligen startade psykologprogrammet

en integrerad helhet där både det kliniska och det forskningsmässiga samverkar och berikar varandra.

Karlstad, den 9 mars 2017

Arbetsgruppen:

Arto Hiltunen (ordförande)

Kjerstin Almqvist

Margareta Friman

Fredrik Hjärthag

Anette Kjellgren

Per Kristensson

Lars E. Olsson

Renée Perrin-Wallqvist

Anna Stigsdotter Neely

Erik Wästlund

Målmatrix som stöd för ämnets arbete med måluppfyllelse i utbildning på forskarnivå.

Doktorsexamen Kunskap och förståelse	Avhandling	Kurser (beskriv vilka kurser som bidrar till måluppfyllelse)				Övrigt (beskriv andra aktiviteter som bidrar till måluppfyllelse)			
Brett kunnande inom och en systematisk förståelse av forskningsområdet	☒ Inom ramen för de olika delstudierna och ramberättelsen	Vetenskapens filosofi och historia 7.5 hp	Hälsa ur ett flervetenskapligt perspektiv 7.5 hp	Ämnesteoritisk fördjupning 15 hp	Relevanta valfria kurser inom psykologi 7.5 hp		Seminarie-verksamhet inom psykologi (opponent på andra doktoranders vetenskapliga manuskript, gästföreläsningar)	Seminarie-verksamhet inom Forkarskolan hälsa	
djup och aktuell specialistkunskap inom en avgränsad del av forskningsområdet	☒ Inom ramen för de olika delstudierna och ramberättelsen	Relevanta valfria kurser inom psykologi 7.5 hp	Ämnesteoritisk fördjupning 15 hp				Seminarie-verksamhet, (se ovan)		
förtrogenhet med vetenskaplig metodik i allmänhet och med det specifika forskningsområdets metoder i synnerhet	☒ Inom ramen för de olika delstudierna och ramberättelsen	Kvantitativ (parametrisk och icke-parametrisk statistik) och kvalitativ metodkurs á 7.5 hp, totalt 22.5 hp	Rasch measurement (nyinrättat kurs) 7.5 hp				Seminarie-verksamhet, (se ovan)		
Färdighet och förmåga									
förmåga till vetenskaplig analys och syntes samt	☒ Inom ramen för de olika delstudierna och ramberättelsen	Vetenskapens filosofi och historia 7.5 hp	Hälsa ur ett flervetenskapligt perspektiv 7.5 hp	Ämnesteoritisk fördjupning 15 hp	Relevanta valfria kurser inom psykologi 7.5 hp				
till självständig kritisk granskning och bedömning av nya och komplexa företeelser, frågeställningar och situationer	☒ Inom ramen för de olika delstudierna och ramberättelsen						Seminarie-verksamhet, (se ovan)		
förmåga att kritiskt, självständigt, kreativt och med vetenskaplig noggrannhet identifiera och formulera frågeställningar samt	☒ Inom ramen för de olika delstudierna och ramberättelsen						Seminarie-verksamhet, (se ovan)		
planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och att granska och värdera sådant arbete	☒ Inom ramen för de olika delstudierna och ramberättelsen						Seminarie-verksamhet, (se ovan)		
med en avhandling visa sin förmåga att genom egen forskning väsentligt bidra till kunskapsutvecklingen	☒ Inom ramen för de olika delstudierna								

	och ramberättelsen								
visa förmåga att i såväl nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt	☒	Att kommunicera vetenskap 4.5 hp				Presentation av egen forskning på internationell vetenskaplig konferens, 1 hp	Seminarieverksamhet, (se ovan)		
visa förmåga att identifiera behov av ytterligare kunskap, och	☒ Inom ramen för de olika delstudierna och ramberättelsen						Seminarieverksamhet, (se ovan)		
visa förutsättningar för att såväl inom forskning och utbildning som i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande	☒ Inom ramen för de olika delstudierna och ramberättelsen					Presentation av egen forskning på internationella vetenskapliga konferenser, 6 hp			
Värderingsförmåga och förhållningssätt									
visa intellektuell självständighet och vetenskaplig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar, och	☒ Inom ramen för de olika delstudierna och ramberättelsen	Vetenskapens filosofi och historia 7.5 hp							
visa fördjupad insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används.	☒ Inom ramen för de olika delstudierna och ramberättelsen	Vetenskapens filosofi och historia 7.5 hp	Att kommunicera vetenskap 4.5 hp	Hälsa ur ett flervetenskapligt perspektiv 7.5 hp	Forskningsetik 4.5 hp		Seminarieverksamhet, (se ovan)		